

Nævnes skal også de store byers »centralkirkegårde« med deres brug af have-mæssige elementer som alleer - hække og forskellige former for blomsterar-rangementer. Alt dette gav rig anledning til kommerciel udnyttelse af død og beravelse, således at det i Danmark har været de individuelt anlagte familie-grave, der har haft begravelsesmyndighedernes bevågenhed.

Hækken eller anden form for indhegning er nok noget specielt dansk, til be-skyttelse af den hellige ejendomsret. For at holde lidt styr på det hele på de store kirkegårde, behæftede man de enkelte gravsteder med visse bestemmelser eller servitutter. Dette måtte nærmest opfattes som en demokratisk ordning til beskyttelse af de svage.

Senere forsøgte man sig med mere kollektivt anlagte gravstedsafdelinger med ensartede sten og beplantning, en anlægsform, der udbyggedes efterhånden som ligbrændingen, med behov for mindre gravenheder, øgedes. Efter sidste verdenskrig, hvor ønsket om at få nedsat asken i den anonyme fællesgrav opst-år, bliver større og større arealer udlagt som græstæpper.

Kirkegårdene før og nu. Af Morten Falmer-Nielsen.

80-ernes danske kirkegård er et produkt af en accellerende udvikling siden be-gyndelsen af 60-erne.

I denne tid udviklede ligbrændingen sig, nye krematorier blev bygget, og lig-brændingsprocenten steg. Denne udvikling var naturligvis mest markant i de store bysamfund, medens man på landet og i de mindre byer mærkede mindre til ændringen i begravelsesformen.

Ligbrændingsprocenten var således i 1961, for landet som helhed ca. 31%, me-dens tallet for København opgøres til ca. 69%.

Samtidig hermed skete der en ændring i valget af begravelsesplads, den traditi-onelle familiegrav afløstes af urnegrave, først individuelt anlagte, senere mere kollektivt anlagte grave og, ikke mindst, begyndte den anonyme urnefælles-grav at blive en almindelig udbredt form for urnenedsættelse. Således anbrag-tes i 1961, for landet som helhed 36,5% i urnefællesgrav, og for København var tallet 43% af samtlige urnenedsættelser.

Ændringen i begravelsesformen skete i takt med, at den materielle velstand voksede - øget fritid og forbrug.

Boligmønsteret ændredes, folk flyttede, og den nære kontakt til slægtens hjemstavn og dermed familiegravsted blev afbrudt. Den nye generation så med andre øjne på gravsted og kirkegård - en ændret pietetsfølelse kom til ud-tryk. For den ældre generation begyndte familiegravstedets pasning at blive en byrde.

En kraftig propaganda for ligbrænding, begyndende mangel på kirkegårdsare-aler, øgede omkostninger med deraf stigende takster, var medvirkende til at befolkningen, i stadigt stigende grad, valgte ligbrænding som alternativ til tid-ligere helt almindelige jordfæstelse.

Indtil 1975 var jordfæstelse - kistebegravelse - lovmæssigt det normale; men

ved en revision af begravelsesloven sidestillede jordfæstelse og ligbrænding, og begravelsesmyndigheden overdroges til folkekirkens præster. Administration af loven sorterer under kirkeministeriet, der gennem stiftsøvrighed m.fl. varetager forvaltningen.

Ledelsen af de enkelte kirkegårde, på nær nogle få kommunale, er delegeret ud til de folkevalgte menighedsråd.

Kirkegårdenes drift og vedligeholdelse er reguleret af lovbestemmelser m.v., der daterer sig helt tilbage til 1922, men en revision af loven er nært forestående. Lovforslaget har bl.a. som sigte at sikre bevarelsen af de kulturminder, som endnu findes på de danske kirkegårde.

Den daglige ledelse varetages på de små landsbykirkegårde af gravere, mens der på bykirkegårdene er funktionær- eller tjenestemandsansatte, fagligt udannede ledere.

I 1985 er den tendens, der mærkedes i 1960, slået igennem med fuld styrke. Ligbrændingsprocenten er nu for landet som helhed ca. 61% og for København ca. 92%. Heraf nedsættes i København ca. 80% i urnefællesgrave. Behovet for kirkegårdsareal er som følge heraf faldet drastisk, og de mange ledige gravarealer taler deres tydelige sprog. Der er tilsyneladende gået mode i at blive begravet anonymt, selv på landsbykirkegårde anlægges urnefællesgrave.

Man har dog samtidig fra faglig side bestræbt sig på at anlægge nye og mere tidssvarende gravstedsformer som alternativ til den anonyme urnefællesgrav. Interessen samler sig om kollektivt anlagte og vedligeholdte gravsteder, hvor den enkelte grav er indpasset i et fælles anlæg reguleret gennem servitutter.

Dette gøres, dels for at imødekomme forbrugernes ønske om »vedligeholdelsesfri« gravpladser, men også for at rationalisere driften af kirkegården, og sidst men ikke mindst, for at udvikle en ny form for kirkegårdsæstetik, der er i overensstemmelse med befolkningens etiske opfattelse.

Kirkegårdene i fremtiden. Af Sven-Ingvar Andersson.

Styrkeforholdet mellem to tendenser vil få stor indflydelse på fremtidens begravelsespladser.

Den ene tendens er den teknologiske. Til den hører dyrkelsen af de store enheder, den hurtige forandring, det teknisk perfekte, det intellektuelle, det anonyme.

Modsætningen til den teknologiske tendens kunne kaldes den biologiske. Den dyrker de små enheder, de værdier, der ikke kan måles, menneskers personlige relationer, og den respekterer menneskets begrænsninger.

Den teknologiske tendens vil i sin rendyrkede form give store, i teknisk henseende rationelle begravelsespladser med anonyme grave eller slet ingen grave. Den biologiske tendens vil tilsvarende give begravelsespladser i en form, som vi kender den fra de gamle bondesamfund. Med små begravelsespladser, markerede grave og kistebegravelse.

Virkeligheden vil nok give en kombination af begge typer. Det spredte sam-